

prof. dr hab. Marek Szlezer
Wydział Instrumentalny
Akademia Muzyczna im. K. Pendereckiego w Krakowie
Dziedzina – sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna – instrumentalistyka

Kraków, 09.02.2024

Recenzja pracy doktorskiej mgr Junjun Zhu

Zleceniodawca recenzji

Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina pismem Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej prof. dr hab. Pawła Łukaszewskiego z dnia 14 grudnia 2023 informującym o powierzeniu mi przez w/w Radę funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora sztuki Pani mgr Junjun Zhu z prośbą o napisanie oceny pracy pt. ***Powiązania i różnice w wykonawstwie fortepianowej muzyki kameralnej i solowej na wybranych przykładach z twórczości J. Brahmsa, L. van Beethovena i W. A. Mozarta.*** Do pisma została załączona dokumentacja, na którą składają się: dzieło artystyczne w postaci nagrania i jego opis.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska składa się z dzieła artystycznego, zarejestrowanego na płycie CD w formacie audio oraz z dysertacji będącej jego opisem.

Pani Junjun Zhu na zarejestrowanym materiale wykonuje następujące utwory:

W.A. Mozart – Sonata C-dur KV 521 na fortepian na 4 ręce

Allegro

Andante

Allegretto

L. van Beethoven – Sonata F-dur op. 5 nr 1 na fortepian i wiolonczelę

Adagio sostenuto – Allegro

u

Rondo. Allegro vivace

J. Brahms – 6 Klavierstücke op. 118

Niestety, dzieło w przystanej dokumentacji było opisane w sposób niepełny. Brakuje daty i miejsca nagrania, informacji o wykonawcach a tytuły utworów są zapisane niekonsekwentnie i zawierają błędy merytoryczne. Od promotorki pracy udało mi się otrzymać informację że w Sonacie Mozarta doktorantce partneruje Pani Michika Yoda, a w Sonacie Beethovena partię wiolonczeli wykonuje Pan Antoni Majewski. Brak również w opisie dzieła danych o tym, kto nagranie realizował. Uważam to za poważny mankament przedstawionej pracy. Należy również odnotować, że o ile na dziele utwory są umieszczone w kolejności chronologicznej a opis zawiera wyszczególnienie i komentarz dotyczący zaprezentowanych pozycji w kolejności ich wykonania, to w temacie pracy nazwiska kompozytorów są umieszczone w odwrotnym porządku.

Podjęcie tematu analizującego uwarunkowania pianisty w grze solowej i kameralnej jest niezwykle ambitnym zamierzeniem. Zarejestrowane dzieła należą do reprezentatywnych pozycji w dorobku twórczym wybranych kompozytorów, a także są emblematyczne dla zjawisk występujących w grze solowej i kameralnej. Ich wybór w optyce tematu pracy należy uznać zatem za niezwykle trafny. Należą one również od ogólnie uznanych arcydzieł muzyki klasycznej, a zatem konfrontacja z nimi stanowiła dla doktorantki niewątpliwe wyzwanie ze względu na bogatą tradycję wykonawczą.

Pani Zhu zestawiała na swoim dziele trzy kompozycje, zróżnicowane pod kątem składu instrumentalnego jak i przeprowadzenia idei cykliczności. W Sonacie na 4 ręce Mozarta, wykonawczynie starają się utrzymać - w przeważającej mierze z satysfakcjonującym skutkiem - jedność tempa i logikę kształtowania motywiki w elementach imitacyjnych. Frazowanie zgadza się w większości przypadków z zasadami klasycznymi, słyszalnie brakuje w nim jednak należytej elastyczności i plastyczności dynamicznej. Pianistki we wszystkich elementach operują ładnym, okrągłym brzmieniem. Niestety, samo nagranie jest zrealizowane nieco zbyt blisko, co eksponuje: nierówności w pochodach równoległych pomiędzy partiami, niejednoczesny atak na dźwięk oraz techniczne niedoskonałości w artykulacji u osoby wykonującej partię Secondo. Podkreślony w opisie pracy aspekt symfonizujący w Sonacie Mozarta jest realizowany w wykonaniu poprzez oparty dźwięk i wyrównanie dynamiczne poszczególnych segmentów. W moim odczuciu, pomimo tego iż doceniam fakt, że jest to spójne koncepcyjnie i świadome działanie, brakuje jednak przez to w Sonacie nadrzędnej roli melodyki, której wpływ na kształtowanie formy zostaje na tyle zredukowany, że w efekcie obniża napięcie. Najlepsza pod względem charakteru jest część trzecia, gdzie wykonujący utwór dbają o precyzję i dopracowanie artykulacji. Generalnie, w całej Sonacie brakuje większej przestrzenności dynamicznej i kontrastów, co powoduje wrażenie zbyt daleko posuniętej monotonii pomimo zmian rytmicznych i fakturalnych.

u

Sonata F-dur op. 5 nr 1 Ludwiga van Beethovena jest wykonana o wiele lepiej pod względem artystycznym. Styl i charakter dzieła są oddane należycie. Elementy motywiczne i imitacje tematyczne są frazowane spójnie pomiędzy wykonawcami. Należy podkreślić bardzo bogaty i zróżnicowany dźwięk wiolonczeli, która pod względem dramaturgicznym wyraźnie przewodzi w narracji. Doktorantka bardzo wprawnie realizuje swoją partię pod kątem zgrania z partnerem. Nie brak jej też wyrazistości narracyjnej i wycucia czasu w kształtowaniu formy. Pani Zhu w całej Sonacie wyraźnie koncentruje się na utrzymaniu spójnego i konsekwentnego przebiegu tempa, co w przypadku tego utworu należy uznać za atut. Wyraźnie zaznaczającym się mankamentem w partii fortepianu są pewne słyszalne nierówności artykulacyjne w pochodach gamowych i pasażowych, w szczególności w części pierwszej. Kontrasty dynamiczne są wyraźnie obecne, nie są jednak przesadzone. Frazowanie prezentowane jest czytelnie i z wycuciem dobrego smaku.

Utwory op. 118 Johannes Brahmsa, dzieło emblematyczne dla twórczości fortepianowej tego kompozytora są wykonane poprawnie stylistycznie, z pewnymi rozwiązaniami agogicznymi, które można poddać dyskusji np. radykalne zwolnienia i nieproporcjonalne rytmicznie pochody w Intermezzo A-dur. Trudno jest mi niestety ocenić w pełni miarodajnie artystyczną realizację Pani Zhu, gdyż na ogólnym odbiorze waży zdecydowanie negatywnie sposób i jakość nagrania tych utworów. Ekstremalne przybliżenie spektrum brzmienia i będący jego efektem całkowity brak pogłosu są niezwykle niekorzystne dla specyfiki brzmieniowej brahmsowskiej faktury. Słychać podniesienia i opadanie tłumików we wnętrzu instrumentu, brzmienie jest mało harmoniczne, stłumione i głuche. Akordom całkowicie brak nasycenia, a wybrzmieniu szerokości. Pewne odcinki brzmią wręcz ekscentrycznie, a przestrzeń dynamiczna we wszystkich miniaturach jest radykalnie zawężona. Co więcej, na nagraniu Romansu po trzeciej minucie są obecne mocne trzaski wskazujące na przesterowania, co potwierdza ewidentne błędy realizatorskie. Te symptomatyczne cechy nagrania powodują, że samo wykonanie Pani Zhu wydaje się być mniej atrakcyjne artystycznie niż jest nim w istocie. Gdy bowiem wsłuchamy się poza ten czynnik dostrzec można wiele pozytywnych cech gry doktorantki: świadomie prowadzoną wieloplanowość, dobre rozplanowanie dynamiki, przemyślaną pedalizację, uważne wykańczanie motywów. Należy nadmienić, że Pani Zhu we wszystkich utworach prowadzi narrację dosyć statycznie co w moim odczuciu powoduje brak wyrazistych kulminacji. Częstsze stosowanie dłuższej pedalizacji harmonicznego mogło by również wpłynąć na spójniejszy obraz frazowania w wybranych miniaturach.

Ogółem jednak, pomimo powyżej wymienionych zastrzeżeń, prezentacja dzieła artystycznego zawartego na płycie w optyce prezentowanego tematu pracy doktorskiej jest spójna i konsekwentna, przeprowadzając pewne określone i objaśnione w opisie założenia. Interpretację Pani Zhu można ocenić pozytywnie, choć samo nagranie pod względem realizatorskim jest bardzo niejednorodne i

u

brzmieniowo. Sonata na 4 ręce Mozarta jest nagrana blisko co potęguje pod względem akustycznym wrażenie asynchroniczności. W utworach op. 118 Brahmsa dźwięk fortepianu jest jeszcze bliższy, głuchy i nienaturalny, brak mu całkowicie przestrzeni, co wywiera negatywne piętno na odbiorze realizacji artystycznej doktorantki. Dla odmiany, w Sonacie Beethovena obydwie partie są znakomicie słyszalne i dobrze zbalansowane a dźwięk instrumentów nośny i naturalny.

Opis jest bardzo obszernym dopełnieniem dzieła artystycznego zawartego na płycie. Podzielony jest na 6 rozdziałów i opatrzony niezwykle bogatą bibliografią, z której dużą część stanowią źródła chińskojęzyczne. Jest on napisany kwiecistym językiem, a formułowane myśli są głębokiej natury. Wyraźnie widoczna jest w nim chęć zarysowania szerokiego tła dla poruszanego tematu.

W ciągu tekstu dominują przykłady i obserwacje odnoszące się do elementów praktyczno-wykonawczych. Dziwi nieco umieszczenie w opisie dzieła aż tak dużej ilości przykładów odnoszących się do Kwintetu f-moll op. 34 Johannes Brahmsa w wersji na dwa fortepiany oraz na kwartet smyczkowy i fortepian, które nie są nagrane na załączonym dziele. Przykłady z tego utworu wyraźnie dominują w przestrzeni dysertacji Pani Zhu, spychając niekiedy na dalszy plan pozycje zarejestrowane. Pomimo tego, należy uznać, że zarówno struktura części opisowej jak i jej opracowanie są prawidłowe oraz stoją na wysokim poziomie. Szeroka baza źródłowa jest wykorzystywana trafnie, a kontekstualizacja bardzo szeroka i wieloaspektowa. Autorka niezwykle celnie i kompleksowo wykazuje problematykę i charakterystyczne trudności zawarte w dziełach nagranych na płycie. Można dostrzec pogłębioną refleksję nad naturą wykonawstwa muzyki solowej i kameralnej: różnicach, wyzwaniach i dopełnieniach, które składają się na pewien całościowy obraz pianistycznego warsztatu. Co należy podkreślić szczególnie, doktorantka za każdym razem w swych dywagacjach dąży do wyciągnięcia wniosków kierując się perspektywą docelowego efektu artystycznego, który ma być zgodny z intencjami zawartymi a partyturze. Rozbudowana refleksja zawarta w ostatnim rozdziale na temat edukacji pianistycznej w Chinach, w których kameralistyka jest traktowana w procesie kształcenia marginalnie zaś cały nacisk kładziony jest na grę solistyczną stanowi egzemplifikację umiejętności krytycznego spojrzenia przez autorkę na kontekst, z którego pochodzi i wyciągania wniosków jak można udoskonalić już zastane mechanizmy na bazie przeżytych doświadczeń. Dysertacja napisana i zredagowana jest sumiennie. Widać że dużo pracy zostało poświęcone by dopracować ostateczny jej kształt. Literówki są bardzo nieliczne. Niestety, zdarzają się okazjonalne błędy gramatyczne w konstrukcji zdań, co wynika najprawdopodobniej z tłumaczenia. Przypisy są prawidłowe. Mogą dziwić niektóre stwierdzenia, które często bazują na anglo i chińskojęzycznych źródłach np. zawarte na stronie 37 stwierdzenie, że „pod względem stylistycznym klasycystyczna muzyka na instrumenty klawiszowe nie jest [...] co do zasady tak powściągliwa jak w czasach baroku.” Inny przykład, to stwierdzenie na stronie 41, że dzieła fortepianowe Schumanna charakteryzują niewielkie rozmiary (trudno zgodzić się

u

z takim stwierdzeniem, w przypadku twórcy trzech Sonat, Fantazji op. 17, Wariacji itp.). Poniższe, przykładowe zastrzeżenia, w istocie dosyć marginalne nie mają jednak determinującego wpływu na charakter i jakość całości opisu, który odbieram pozytywnie. Generalnie, w moim odczuciu część opisowa robi o wiele lepsze wrażenie ogólne niż dzieło artystyczne i stoi na bezsprzecznie wysokim poziomie, rekompensując tym samym pewne niedostatki nagrania. Z tego powodu całość pracy Pani Junjun Zhu odbieram pozytywnie, a jej części jako wobec siebie komplementarne i spójne.

Konkluzja

Stwierdzam, że Pani magister Junjun Zhu wykazała się głęboką wiedzą teoretyczną i praktyczną w zakresie swojej dyscypliny, a jej praca doktorska spełnia wymagania art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.).

Pracę powyższą oceniam pozytywnie i stawiam wniosek o jej przyjęcie.

prof. dr hab. Marek Szlezer

